

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті проаналізовано сучасний стан вітчизняного ринку банківських продуктів. Виявлено основні проблеми розвитку даного ринку та причини їх виникнення. Вивчено зарубіжний досвід удосконалення взаємовідносин між банком і клієнтами. Обґрунтовано шляхи удосконалення банківської системи України, зокрема на основі бенчмаркінгу зарубіжного досвіду.

Ключові слова: ринок, банківські продукти, комерційні банки, зарубіжний досвід.

Summary. The current state of the domestic market of bank products is analyzed in the article. The basic problems of this market and reasons of their appearance are revealed. Foreign experience of improvement of relationships between a bank and its clients is studied. The ways of improvement of the banking system of Ukraine are substantiated, in particular basing on benchmarking of foreign experience.

Key words: market, bank products, commercial banks, foreign experience.

Постанова проблеми. Сьогодні в Україні існує об'єктивна необхідність розвитку ринку банківських продуктів, що дозволило б виконати властиві банкам функції з акумуляції і розподілу капіталу, сприяючи розвитку промислових і виробничих галузей економіки. Водночас вітчизняний ринок банківських продуктів переживає зараз важкі часи. Тому виникла нагальна потреба виявити чинники впливу на сучасний стан ринку банківських продуктів України, окреслити основні проблеми банків та обґрунтувати напрями удосконалення їх ринкової діяльності.

Аналіз останніх публікацій. У сучасних наукових дослідженнях чимало уваги приділяється проблемам розвитку банків та банківської системи в Україні. Частково проблеми функціонування банківського сектору знайшли відображення в останніх працях вітчизняних учених, таких як З. Васильченко [1], О. Дзюблюк [2], Т. Савченко [3] та інших. Водночас слід зазначити, що розробки цих авторів дещо втрачають свою актуальність і потребують певної модернізації в результаті прискорених темпів розвитку глобалізаційних процесів, постійних змін в попиті на банківські послуги та в банківському секторі економіки загалом.

Мета дослідження — висвітлення сучасного стану ринку банківських послуг в Україні, виявлення основних чинників впливу на даний ринок та визначення перспективних напрямів його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Скорочення вкладів, збільшення простроченої заборгованості, незапотребованість посередницьких послуг —

основні, але далеко не єдині проблеми, з якими стикаються банки на ринку банківських продуктів.

Сьогодні спостерігається значне скорочення кількості банків на території України. Так, якщо на початок 2009 року було зареєстровано 184 банки, то на початок 2016 року кількість банків скоротилась до 117 банків (рис. 1).

Залучені кошти банку є головним джерелом для кредитних, фінансових і інвестиційних продуктів, тому проблема залучення банками довгострокових вкладів (депозитів), мінімізації ризиків дострокового закриття вкладів (депозитів) є основними проблемами.

Нині важливою проблемою вітчизняної банківської системи є нестача ресурсів для кредитування реального сектору економіки, для фінансування ефективних інвестиційних проектів. Залучення вільних грошових коштів населення на довгостроковий період є одним із шляхів вирішення цієї проблеми. Проте банківська система України не відрізняється стабільністю, а тому й не викликає довіри у вкладників, тим більше в довгостроковій перспективі. Цей аргумент часто наводиться як головний чинник незацікавленості населення в довгострокових вкладах (депозитах), проте слід зауважити, що введення обов'язкового страхування вкладів населення не вирішило цю проблему. Варто розглянути й інші чинники, що впливають на збільшення термінів вкладів (депозитів).

Сьогодні однією з головних причин недовіри клієнтів до банківської системи є зростання випадків втрати ліцензій відомими банками. Так, у

© Ю. З. Драчук, 2016,

Бібліографія ДСТУ:

Драчук Ю. З. Сучасні проблеми та напрями розвитку банківських продуктів в Україні / Ю. З. Драчук // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. — 2016. — № 2 (34). — С. 101–103.

References (APA):

Drachuk, Y. Z. (2016). Suchasni problemy ta napriamy rozvytku bankivskykh produktiv v Ukraini [Current problems and directions of development of a bank products market in Ukraine]. *Visnyk Berdians'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 2 (34), 101–103 (in Ukr.).

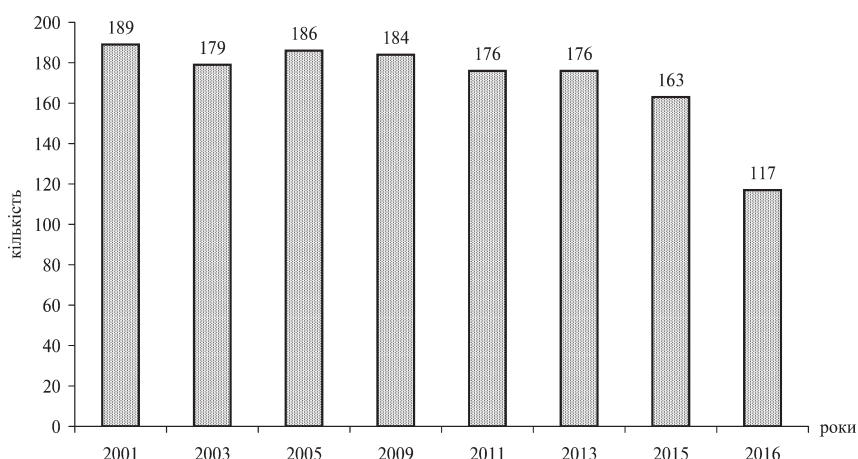

Рис. 1. Динаміка кількості банків України (на початок періоду)
(розраховано автором за даними НБУ [4])

2014 році було ліквідовано Український промисловий банк, у 2016 році — Банк «Столиця». Більше 70 банків зараз знаходяться на стадії ліквідації, серед яких банк «Фінанси і Кредити», банк «Надра» і банк «Хрещатик».

Скорочення кількості банків, безумовно, позначилося на рівні недовіри клієнтів до банківської системи, проте можна назвати й інші причини падіння обсягів вкладів, зокрема, збій в системі видачі сум вкладникам за системою страхування вкладів. Як свідчать дані статистичних звітів, резервів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб недостатньо для виплат вкладникам. Таким чином, спрямована на оздоровлення банківської системи політика скорочення банків виявила проблеми системи страхування вкладів та її нездатність одночасно обслуговувати велику кількість вкладників. Як відмічають фахівці, жоден банк не застрахований від втрати ліцензії. Це призводить до відтоку вкладників і порушення конкуренції на ринку, оскільки населення і домогосподарства вважають за краще користуватися послугами банків з державною участю.

Для зацікавленості населення в тривалому зберіганні коштів найбільше значення має гарантованість їх збереження. У цьому плані необхідно забезпечити державні гарантії за цільовими вкладками населення, призначеними для виробничого інвестування у рамках проектів, що відповідають національним пріоритетам. Державні органи повинні встановити основні правила в такій системі (держгарантії, спеціальний режим регулювання і резервування для банків). Наприклад, держава стимулює населення у виді 40–50-процентної гарантії до цільових інвестиційних вкладів у комерційні банки для модернізації виробничих підприємств у складі визначених урядом пріоритетних галузей і виробничих комплексів. Додатково до цього уряд надає гарантійну підтримку у розмірі 20–30 % за вкладами населення в комерційних банках на термін понад три роки.

Звичайно, при залученні коштів населення на тривалі терміни у банки залишається проблема вартості інвестиційних кредитів. Проте серед інвестиційних проектів, розроблених у рамках національних пріоритетів, знайдуться дуже ефективні і високорентабельні зі швидкою окупністю. У міру зниження вартості ресурсів і, відповідно, кредитних ставок можна буде переходити до менш ефективних проектів.

Іншою важливою проблемою у банківській системі є мінімізація ризиків дострокового розриву вкладів (депозитів). Багато банків, встановлюючи високі комісії за дострокове розірвання договору вкладу (депозиту), прагнуть частково компенсувати за рахунок цієї комісії свої втрати. Проте зазначимо, що багатьох клієнтів насторожує відсутність можливості достроково забрати свої грошові кошти без втрат. Банки у свою чергу, прагнучи не втратити клієнта, пропонують вклади на терміни, встановлені клієнтом, тобто клієнт сам вибирає певне число днів, на яке хоче відкрити вклад. Тим самим банки знижують ризики і встановлюють обмеження щодо вилучення притягнених ними коштів.

У галузі кредитних продуктів слід зазначити кілька проблем сучасної вітчизняної банківської системи:

1. Спрощення порядку надання кредитів населенню підвищує ризик неправильної оцінки кредитоспроможності позичальника і тим самим спричиняє за собою довгострокові прострочення або зовсім невиклату кредиту.

2. Прагнення банків до скорочення кількості документів, необхідних для оформлення кредиту, підвищує ризик неправильної оцінки кредитоспроможності позичальника і ризик недостовірності наданих документів.

3. Фінансова неграмотність населення є однією із проблем банківської системи. На жаль, більшість клієнтів банків мають вузьке уявлення про кредит, внаслідок чого клієнт банку дістає відмо-

ву за кредитною заявкою. Багато банків активно фінансують програми підвищення фінансової грамотності серед населення, вважаючи ці заходи ефективними як для розвитку населення — потенційного користувача банківськими послугами, так і для самого банку.

Проте ці проблеми далеко не єдині. Однією з головних проблем економіки нашої країни вважається недоступне житло для населення, і житлове кредитування не здатне надати доступні умови. В умовах, коли прибутки країни в цілому і кожного громадянина зокрема скорочуються у зв'язку із хвилями економічної кризи та нестабільною політичною ситуацією, укладення тривалих договорів являє значні ризики, які кредитні організації вимушені компенсувати високими процентними ставками.

Усе вищезазначене обумовлює необхідність негайного застосування заходів, спрямованих на удосконалення банківської системи, що сприяло б її стабільному розвитку. Одним із яскравих прикладів спрямованості банківської системи на стійкий розвиток може послужити досвід такої країни, як Великобританія. Більшість британських банків вважає за краще відмовлятися від потенційно небезпечних активів, включаючи деривати і високоризиковий продукт — іпотеку. Ця обставина пояснюється тим, що впродовж кризи велика кількість фінансових інститутів продемонструвала негативні фінансові результати, обумовлені активними високодоходними і ризиковими операціями на іпотечному ринку і ринку похідних фінансових інструментів. Модифікуючи банківські продукти, банки Великобританії прагнуть мінімізувати свої ризики за рахунок вдосконалення процедури взаємодії з клієнтами на основі принципу розподілу ризиків з клієнтом. Наприклад, банк може запропонувати власний план з придбання клієнтом нерухомості за схемою «купівля-оренда». План заснований на спільному володінні і задачі в оренду: банк і клієнт спільно купують нерухомість, у міру погашення щомісячних платежів частка клієнта в об'єкті росте, при цьому він продовжує платити банку орендну плату за частку, що належить банку, поки поступово не виплатить усю вартість об'єкта і не стане єдиним його власником. Багато аналітиків зазначають зацікавленість банкірів Сполученого Королівства в розвитку альтернативних видів банківських послуг разом з традиційними. У свою чергу це сприяє залученню нових клієнтів.

Також варто відмітити вид банківських послуг, що набирає популярності у багатьох країнах, заснований на формуванні партнерських стосунків між банком і клієнтом. Банк і клієнт обумов-

люють спільну участь в реалізації якого-небудь бізнес-плану (інвестиційного проекту) і спільне фінансування цього плану. Прибуток (чи збиток) ділиться в обумовлених заздалегідь пропорціях, що відповідають часткам участі партнерів.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз дозволив виявити основні напрями розвитку вітчизняного ринку банківських продуктів, а саме:

1. З метою залучення банками довгострокових вкладів (депозитів) фізичних осіб потрібно створювати позитивну репутацію банку, впроваджувати нову послугу, основу якої складає спільне фінансування банком і вкладником певного інвестиційного проекту.

2. Для мінімізації ризиків дострокового припинення дії депозитного договору пропонується формування і розвиток партнерських відносин з клієнтами, за якого клієнт сам буде визначати строк (кількість днів), на який він хоче відкрити депозит.

3. У сфері вдосконалення кредитних продуктів пропонується розвивати спільну участь банку та клієнта в придбанні нерухомості при поступовому зменшенні частки банку за рахунок викупу клієнтом частки банку до повного виходу банку з числа власників.

4. Для підвищення фінансової грамотності населення необхідно організовувати семінари і тренінги, на яких потенційні клієнти банку зможуть детально узнати про механізм кредитування та інші послуги для населення.

Література

1. Васильченко З. Методологічні аспекти дослідження банківських установ як фінансових посередників / З. Васильченко // Банківська справа. — 2008. — № 4. — С. 11–23
2. Дзюблюк О. Ринок банківських послуг: теоретичні аспекти організації і стратегія розвитку в Україні / О. Дзюблюк // Банківська справа. — 2006. — № 5–6. — С. 23–25.
3. Савченко Т. Теоретичні аспекти ринку банківських послуг України / Т. Савченко // Економіка України. — 2007. — № 8. — С. 27–32.
4. Статистичний вісник НБУ [Електронний ресурс] / Офіційний сайт статистичного вісника НБУ. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

References

1. Vasylchenko, Z. (2008). Metodolohichni aspekty doslidzhennia bankivskykh ustanov yak finansovykh poserednykiv / Bankivska sprava. — № 4. — P. 11–23 (in Ukr.).
2. Dziubliuk, O. (2006). Rynok bankivskykh posluh: teoretichni aspekty orhanizatsii i stratehiia rozvytku v Ukraini / Bankivska sprava. — № 5–6. — P. 23–25 (in Ukr.).
3. Savchenko, T. (2007). Teoretichni aspekty rynku bankivskykh posluh Ukrainy // Ekonomika Ukrainy. — № 8. — P. 27–32 (in Ukr.).
4. Statystychnyi visnyk NBU [Elektronnyi resurs] / Ofitsiinyi sait statystychnoho visnyka NBU. — <http://www.bank.gov.ua> (in Ukr.).